

## Modehistoria

Det på ytan ytliga?

Emma Severinsson

När den svenska kulturkanon presenterades under hösten 2025 saknades moderelaterade fenomen. Mycket av det som kunde och borde ha varit med lyftes fram i medier, men i den efterföljande debatten uppmärksammades inte frånvaron av mode. Industrilandskapet i Norrköping där textilindustrin är en viktig komponent finns förvisso med, men till exempel Sveriges första modeskapare Augusta Lundins design hade förtjänat en plats på listan. Och om inte hon så någon av våra betydande designers som Katja of Sweden eller gruppen Mah Jong. Mode som estetik saknades helt enkelt trots att textil- och modebranschen är och har varit en viktig kulturyttring. Ett visst mått av modehistoria förtjänar sin plats i Sveriges kulturkanon. Så även inom akademien, där historiska studier om mode inte heller alltid varit ett självklart inslag.

Konfektionsindustrins framväxt och arbetsförhållanden, hållbarhet, kläder inom bondekulturen, shopping på 1700-talet, bantning, tonårsmode, kampen om korsetten under 1800-talet och modemediers roll – den svenska modehistoriska forskningen är bred och samtidigt begränsad. Modehistoria är ett jämförelsevis nytt forskningsområde. De senaste tio åren har fältet expanderat, vilket inte minst syns i både pågående och avslutande avhandlingsprojekt och den ökande mängden publiceringar.<sup>1</sup> Forskningsmiljön har

1 Det finns en del exempel på pågående doktorandprojekt: Azra Tuco vid Stockholms universitet skriver en avhandling om kulturpersonligheters relation till mode under det tidiga 1900-talet, Christina Dackling vid Lunds universitet skriver en avhandling om klädkonsumtion i östra Blekinge ca 1760–1900, Lisa Svensson vid Göteborgs universitet skriver om när mode vann legitimitet och etablerades som en del av den urbana kulturen under 1800-talet, Julia Holm vid Uppsala universitet skriver en avhandling om hur historiska dräkter användes på Skansens vårfeiter 1893–1933. De senaste tio åren har även flera modehistoriska avhandlingar publicerats, bl.a. Martina Böök, *Traditionella nybeter: Kläder, ekonomi och politik i Virestad socken 1750–1850*, Möklinta 2023; Maria Carlgren, *Birgittaskolorna: Modeateljéer och sömnadsskolor mellan tradition och förnyelse*, Göteborg 2016; Lauren Downing Peters, *Stoutwear and the Discourses of Disorder: Constructing the Fat, Female Body in American Fashion in the Age of Standardization, 1915–1930*, Stockholm

stärkts av det modehistoriska nätverk som startade 2021 med deltagare från flera universitet och museer i Sverige. Men samtidigt som det är ett expanderande fält formeras det fortfarande, och miljön är liten. Modevetenskap som ämne, där flera modehistoriker är verksamma, finns enbart i Lund och Stockholm – men den modehistoriska forskningen är tvärvetenskaplig och bedrivs av forskare inom bland annat historia, idéhistoria, textilvetenskap, etnologi och konstvetenskap. Det gör fältet dynamiskt och ger ämnesspecifika perspektiv på modehistoria.

Flera viktiga studier har gjorts av forskare som inte primärt forskat om mode, så som ekonomhistorikern Carina Gråbackes *Kläder, shopping och flärd: Modebranschen i Stockholm 1945–2010* (2015) och *Korsettkriget* (2019) av historikern Henric Bagerius. Tvärvetenskap har, som bekant, premierats de senaste åren men det finns också en baksida eftersom det skapar en sårbarhet hos ett litet fält som forskare ”går in och ut ur”. Att modehistoria inte alltid är den självklara utgångspunkten har gjort att ämnet ibland varit starkare och ibland gått på sparlåga. I början 1990-talet fanns ett intresse för modehistoria, främst inom etnologi och konstvetenskap.<sup>2</sup> Samtidigt översattes klassiska inflytelserika anglosaxiska verk av teoretikern Georg Simmel och kulturvetaren Elizabeth Wilson till svenska. I början av 2000-talet, samtidigt som modevetenskap etablerades som universitetsämne i Sverige, fick modehistoria ännu ett uppsving.<sup>3</sup> Idag är modehistoria ett fält som växer och jag vågar säga att det svenska modehistoriska fältet är starkare än tidigare. En antologi om mode i medier från 1800-talet och framåt, som kommer ut 2026, med texter av tio modehistoriker visar på

2018; Ulrika Kyaga, *Swedish Fashion 1930–1960: Rethinking the Swedish Textile and Clothing Industry*, Stockholm 2017; Sara Skillen, "In to Stay": *Selling Three-Strip Technicolor and Fashion in the 1930s and 1940s*, Stockholm 2017; Agneta Helmius, *Mode och hushåll. Om formandet av kön och media i frihetstidens svenska små- och veckoskrifter*. Uppsala 2022; Emma Severinsson, *Moderna kvinnor. Modernitet, femininitet och svenskhet i svensk veckopress 1920–1933*. Lund 2018.

2 Carolina Brown, *Modé: Klädedräktens historia genom fem sekler*, Stockholm 1991; Gunn Hasvén, *Den grå kostymen: Bilder av herrmodet genom 200 år*, Malmö 1992; Maja Jacobsson, *Kläder som språk och handling: Om unga kvinnors användning av klädseln som kommunikations- och identitetsskapande*, Stockholm 1994; Angela Rundqvist, *Blått blod och liljevita händer: En etnologisk studie av aristokratiska kvinnor 1850–1900*, Stockholm 1989; Berit Wigerfelt, *Ungdom i nya kläder: Dansbanefröjder och längtan efter det moderna i 1940-talets Sverige*, Stockholm 1996.

3 Se t.ex. Eva Andersson, *Kläderna och människan i medeltidens Sverige och Norge*, Göteborgs 2006; Viveka Berggren Torell, *Folkhemmets barnkläder: Diskurser om det klädda barnet under 1920–1950-talen*, Göteborg 2007; Eva Blomberg, *Vill ni se en stjärna? Kön, kropp och kläder i Filmjournalen 1919–1953*, Lund 2006; Madeleine Hurd, Tom Olsson & Lisa Öberg (red.), *Iklädd identitet: Historiska studier av kropp och kläder*, Stockholm 2005; Johanna Ilmakunnas, "Adelsdamen som konsument på 1700-talet", *Historisk Tidskrift för Finland* 2004:2.

detta. Gemensamma publikationer av detta slag är ett sätt att samla den forskning som bedrivs och peka ut en riktning framåt.<sup>4</sup>

Vad är det då som binder samman modehistorisk forskning? Det är svårt att göra definitiva gränsdragningar. För att hitta en gemensam nämnare är det moderelaterade källmaterialet, som i och för sig kan vara av mycket olika karaktär, det centrala snarare än teorierna och metoderna. Detta gäller även modevetenskapen i stort.<sup>5</sup> Vad som innefattas i just mode är också en gränsdragning som är svår att göra, då det kan handla såväl om kläder, kropps- och skönhetskultur samt konsumtion. Definitiva gränsdragningar kan och bör inte göras, samtidigt som det måste finnas en kärna: om inga yttre gränser finns för modehistoria, finns fältet då?

Dräkthistorikern Lou Taylor har identifierat två strömningar inom den anglosaxiska modehistoriska forskningen: studier som tolkar mode utifrån teoretiska perspektiv och föremålsbaserade studier. Hon menar att den senare är deskriptiv och främst har arbetat med att kartlägga dräkttyper.<sup>6</sup> Samma gränsdragning går inte att göra i ett svenskt sammanhang. Modehistoria, som har växt fram ur flera discipliner, har sedan ämnet etablerades haft kopplingar till textilvetenskap och museer. Flera forskare har praktisk erfarenhet av textilier just från detta sammanhang och flera av de avhandlingar som skrivits inom ämnet kombinerar föremålsbaserad forskning med skriftliga källor och saknar inte teoretiska perspektiv på mode.<sup>7</sup> För nästan 30 år sedan skrev en av pionjärerna inom modehistorisk forskning, historikern Valerie Steele, att få forskare intresserar sig för själva objekten till förmån för text- och bildkällor.<sup>8</sup> Trots att en del svenska modehistoriker arbetar med materialitet stämmer Steeles iakttagelse fortfarande i ett svenskt sammanhang, där framför allt text är den centrala källan, inte minst från modemagasin, veckotidningar och dagspress.<sup>9</sup>

4 Leif Runefelt & Emma Severinsson (red.), *Mode i medier: Från modeplanscher till influencers, ca 1800 till idag*, Stockholm 2026.

5 Emma Severinsson & Philip Warkander, "Inledning", i *Modevetenskap: Perspektiv på mode, stil och estetik*, Emma Severinsson & Philip Warkander (red.), Stockholm 2021, s. 14–15.

6 Patrik Steorn, "Fashion History as Hybrid: A Transnational Perspective on the Distribution of Fashion History in Sweden, 1950–1980", *Fashion Theory* 2021:2, s. 217.

7 Se t.ex. Cecilia Anéer, *Skrädderi för kungligt bruk: Tillverkning av kläder vid det svenska hovet ca 1600–1635*, Uppsala 2009; Anna Hedtjärn-Wester, *Män i kostym: Prinsar, konstnärer och tegelbärare vid sekelskiftet 1900*, Stockholm 2010; Pernilla Rasmussen, *Skräddaren, sömmerskan och modet: Arbetsmetoder och arbetsdelning i tillverkningen av kvinnlig dräkt 1770–1830*, Stockholm 2010; Marie Ulväng, *Klädeekonomi och klädkultur: Böndernas kläder i Härjedalen under 1800-talet*, Möklinta 2012.

8 Valerie Steele, "A Museum of Fashion is More than a Clothes-Bag", *Fashion Theory* 1998:4, s. 327.

9 Se bl.a. Gudrun, Andersson, "Too Anxious to Please: Moralising Gender in Fashion

Inom modeforskning påverkade *trickle down*-teorin under lång tid förståelsen för hur mode fungerade. Teorin är enkel och utgår ifrån att mode helt enkelt sprids uppifrån, från överklassen nedåt i samhällshierarkin. Teorin utmanades senare av förklaringsmodellen *trickle up*, som identifierade en förändring där mode sprids nedifrån och upp, från "gatan" och in i finrummen. Idag är de flesta överens om att mode inte sprids enkelriktat utan att det pågår ett ständigt flöde i olika kanaler som tillsammans bildar trender. Föreställningen om att mode enbart existerat hos överklassen och senare medelklassen liksom att mode till stor del setts som ett stadsfenomen har fått genomslag. Modet på landsbygden tolkades förr som statiskt och opåverkat av modets svängningar. Föreställningen om mode som ett stadsfenomen har därför skytt lokala och rurala modepraktiker. I svensk modehistorisk forskning har studier av klädpraktiker på landsbygden visat hur kläderna följt med i större modesvängningar men också att lokala modetrender utvecklats. Studier av bland annat bouppteckningar och bevarade plagg visar att mode inte har varit förbehållet vissa miljöer eller människor.<sup>10</sup>

Den modehistoriska forskning som bedrivs i Sverige domineras av studier om nationella förhållanden och modetrender. I antologin *Mode – en introduktion* (2009) skriver modevetarna Dirk Gindt och Louise Wallenberg att det är viktigt att forska om svensk modekultur för att "balansera den starka dominansen av angloamerikansk forskning inom ämnet".<sup>11</sup> En stor del av den svenska modehistorien är outforskad, vilket gör att intresset är stort för att kartlägga den. Inget forskningsområde är förstås någonsin "färdigutforskat", men modehistoria sticker ut genom att det finns så få studier i relation till många andra historiskt inriktade forskningsfält. Konstvetaren Patrik Steorn menar att den tidiga svenska modehistoriska forskningen fokuserade mer på folkdräkter eftersom de sågs som viktiga i skapandet av en nationell identitet, och att bredare modefenomen ansågs höra hemma i en internationell sfär som inte hade lika stor betydelse i det

Magazines in the Early Nineteenth Century", *History of Retailing and Consumption* 2000:3; Emma Hilborn, "Den eleganta cyklisten: Cykling, mode och kvinnlighet i sekelskiftets svenska och danska damtidningar", *Historisk tidskrift* 2018:1; Leif Runefelt, *Den magiska spegeln: Kvinnan och varan i pressens annonser 1870–1914*, Lund 2019; Lisa Svensson, "Representationer av mode och kläder i Boyes magasin åren 1818–1824", *Arr: Idéhistorisk tidskrift* 2020:1–2; Emma Severinsson, "Det finns fashion i allt: Svenska modetidningar och modets demokratisering", i *Modevetenskap: Perspektiv på mode, stil och estetik*, Emma Severinsson & Philip Warkander (red.), Stockholm 2021; Gunilla Törnvall, "Ändringsmodeller, byxkjolar och varma pyjamasar: Hemsytt mode under andra världskriget", i *Modevetenskap: Nya perspektiv på mode, stil och estetik*, Emma Severinsson & Philip Warkander (red.), Stockholm 2021.

<sup>10</sup> Böök 2023; Ulväng 2012.

<sup>11</sup> Dirk Gindt & Louise Wallenberg, "Inledning", i *Mode – en introduktion: En tvärvetenskaplig betraktelse*, Dirk Gindt & Louise Wallenberg (red.), Stockholm 2009, s. 16.

svenska samhället.<sup>12</sup> Det förhållningssättet har definitivt utmanats på senare år, när flera studier intresserat sig för hur internationella modetrender slagit igenom i ett svenskt sammanhang.

## Det modehistoriska fältets framväxt

Mode har sedan 1800-talet ofta förstås som en kvinnlig praktik. På ett vardagligt plan har det setts som ytligt, och i perioder rentav farligt, att vara alltför intresserad av sitt yttre. Modets negativa konnotationer och låga status har bidragit till detsamma inom universitet. En av pionjärerna inom modehistoria, Elizabeth Wilson, beskrev under tidigt 2000-tal hur alla som sysslar med mode, såväl journalister som historiker, om och om igen har behövt argumentera för modets betydelse som både kulturellt och konstnärligt betydelsefullt.<sup>13</sup> I ett svenskt sammanhang har Gindt beskrivit hur modeforskning betraktats som ”ytlig och utan intellektuell substans, som företrädare för kapitalistiska värderingar, som fullständigt avpolitiserad”.<sup>14</sup> Beskrivningen kan tyckas ganska tillspetsad men är författad för nästan 20 år sedan, och sedan dess har det skett mycket inom den modevetenskapliga och modehistoriska forskningen såväl i Sverige som globalt. Sedan 1991 finns det modehistoriska nätverket The Association of Dress Historians som också står bakom *The Journal of Dress History*, som startades 2017. Med egna tidskrifter och konferenser för att sprida forskningen finns stor potential för att fältet ska expandera.

Internationellt har det anglosaxiska modéfältet dominerats av sociologiska perspektiv med London College of Fashion som nav. Pierre Bourdieus teorier om mode som ett symboliskt kapital har utövat stort inflytande över såväl den modevetenskapliga forskningen i stort som över det modehistoriska forskningsfältet.<sup>15</sup> Modehistorias akademiska utveckling har skett i samklang med ett antal större förändringar under en längre period. Det handlar inte minst om etablerandet av kvinnohistoria, som följdes av genushistoria, på 1980-talet. När historiker började undersöka kvinnors liv mer på djupet blev det privata, hemmet, ett viktigare område inom forskningen. Genom att kvinnors liv och betydelse i historien rönt intresse blev kläder och skönhet också fenomen som började intressera historiker alltmer. Det var även då som Wilson skrev sin nu närmast ikoniska bok *Adorned in Dreams*, där hon kritiserade forskningen för att ha förbisett modets viktiga roll i

12 Steorn 2021, s. 237.

13 Elizabeth Wilson, *Adorned in Dreams*, London 2003, s. 47.

14 Dirk Gindt, ”Inledning: Reflektioner kring mode, feminism och homosexualitet”, *Lambda Nordica* 2009:3–4, s. 9.

15 Severinsson & Warkander 2021, s. 12.

och påverkan på samhället.<sup>16</sup> Även framväxten av *cultural studies* påverkade studiet av mode. Modevetaren Magdalena Petersson McIntyre påpekar att mode tidigare hade associerats med kapitalism, marknad och exploatering men att det vardagliga samt hur mode använts som motstånd, till exempel inom subkulturer, förbisetts. I denna forskningstradition blev gatumode och vardaglighet det centrala.<sup>17</sup> Samtidigt blev film, bilder och veckotidningar i högre grad föremål även för svenska historiska studier under 1990-talet och början av 2000-talet. När populärkulturen uppvärderades inom historievvetenskapen banade det väg för modehistoriska studier. Veckopressforskare framhöll veckotidningarna som en viktig källa till vardagsliv och för att förstå klass- och genuspositioner vid en viss tid.<sup>18</sup> Genom studier av veckotidningar, där modekrönikor och -reportage var vanliga växte intresset för skönhet och kläder. Det dröjde dock ett tag innan modetidningar började användas av historiker i någon högre grad, men idag är modemagasin en viktig del av såväl den svenska som den internationella modehistoriska forskningen.

I ett svenskt perspektiv kan modehistoria beskrivas som ett nytt fält med äldre rötter. Det kan tyckas motsägelsefullt, men som universitetsämne måste modevetenskapen – som skapat en självklar hemvist för modehistoria – fortfarande ses som relativt ungt.<sup>19</sup> Modehistoria har dock sina rötter inom flera äldre traditioner. Inom konstvetenskap har mode främst undersökts som estetiska objekt och även som ett sätt att tidsbestämma målningar medan etnologer har intresserat sig för vardagsliv och kläder. På museer har dräkthistoria och föremålsbaserade studier utifrån samlingarna dominerat. Nordiska museet har varit, och är fortfarande, en viktig aktör för modehistorisk forskning. Även Textilmuseet i Borås har en viktig position inom fältet.<sup>20</sup> Inom historievvetenskapen har textilindustrin i sin tur varit det moderelaterade ämne som fått mest uppmärksamhet.<sup>21</sup> Denna typ av forskning har sedan samlats under ett modehistoriskt paraply.

När modehistorias historiografi kartläggs och diskuteras saknas ofta ett perspektiv som Steorn på senare tid uppmärksammat. Han menar att

16 Wilson 2003.

17 Magdalena Peterson McIntyre, "Mode: Vardagspraktik och tidsangivelse", *Historisk tidskrift* 2013:4, s. 682.

18 Ulrika Holgersson, *Populärkulturen och klassambället: Arbete, klass och genus i svensk dampress i början av 1900-talet*, Lund 2005, s. 156.

19 Modevetenskap som akademiskt ämne etablerades vid Stockholms universitet 2006.

20 Om tidig forskning på Nordiska museet, se Inga Wintzell, *Jeans och jeanskultur*, Stockholm 1985; Ingrid Bergman (red.), *Kläder*, Stockholm 1988. För litteratur från Textilmuseet, se Johannes Daun, *När man sydde kläder på fabrik: Svensk konfektionsindustri cirka 1900–1980*, Göteborg 2022; Johannes Daun (red.), *Modearv: Essäer om kläder, kulturarv och samhälle*, Göteborg 2024.

21 Petersson McIntyre 2013, s. 678.

modehistoria ”can be characterized as a hybrid: in-between the practices of journalistic writing and academic research, as well as curating, teaching etc”.<sup>22</sup> Journalister som har författat populärhistoriska böcker har varit en viktig komponent i hur modehistoria växt fram som ett forskningsområde. Detsamma går att se i modemagasin och veckotidningar från 1900-talet, som inte sällan publicerade modehistoriska översikter.<sup>23</sup> Populärhistoriska böcker och artiklar har troligtvis haft en betydande roll i fältets utveckling eftersom ämnet tidigare inte haft hög status inom historievetenskaplig forskning och därför fått bedrivas och publiceras i andra kanaler.

Under de senaste åren har flera populärhistoriska böcker, inte minst biografier om mer eller mindre kända modeskapare, getts ut av modejournalister eller andra skribenter. Modehistoria är, precis som all annan historia, ett ämne som går utanför universitetens väggar. Men det är trots allt viktigt att gränser dras för disciplinen sedan den formerats som ett akademiskt forskningsfält, inte minst för att visa på betydelsen av mode som ett akademiskt ämne och vikten av att teoretisera modets betydelse.

### Myten om den manliga avsägelsen

Det likhetstecken som sedan 1800-talets början satts mellan mode och kvinnor har också påverkat den forskning som bedrivits. Den svenska modehistoriska forskningen har dominerats av studier om dammode och konstruerandet av kvinnlighet. Detta är inte unikt för Sverige, utan när modehistoria växte fram internationellt var studier om herrkläder minst sagt marginaliserade. Anledningen har att göra med vad som har kallats för ”den manliga avsägelsen”, och som flera internationella forskare menar ägde rum under perioden efter franska revolutionen. Teorin går ut på att män (inom de högre samhällsskikten), som först förväntades klä sig i siden och sammet, ha konstfulla frisyrer och rikt dekorerade kläder, därefter förväntades vara ointresserade av mode. En man skulle hädanefter inte lägga någon större vikt vid sin klädsel, utöver att se respektabel ut, skrev till exempel John Flügel i en inflytelserik bok från 1930.<sup>24</sup>

Teorin har gjort så stort avtryck att det finns forskare som hävdar att män inte började intressera sig för modekonsumtion igen förrän *The New Man* dök upp under 1980-talet.<sup>25</sup> Men framför allt har forskare sett mit-

22 Steorn 2021, s. 216.

23 Julia Håkansson & Emma Severinsson, ”I modets minnesalbum: Historiebruk i mode-reportage 1920–1960”, i *Mode i medier: Från modeplanscher till influencers, ca 1800 till idag*, Leif Runefelt & Emma Severinsson (red.), Stockholm 2026.

24 John Carl Flügel, *The Psychology of Clothes*, London 1930, s. 111.

25 Laura Ugononi, *Men and Menswear: Sartorial Consumption in Britain 1880–1939*, London 2017, s. 3.

ten av 1900-talet som en brytningstid för herrkläderna. Forskare har sett männens kläder som i stort sett oförändrade fram till att ett kommersiellt ungdomsmode växte fram under 1950-talet. Det stämmer visserligen att det skedde ett skifte i synen på och utbudet av herrmode under 1960- och 1970-talen. Förändringen, som kallas *The Peacock Revolution*, innebar att ett mer informellt mode fick genomslag och att fler män valde att klä sig i färgglada och mönstrade kläder.<sup>26</sup> Denna utveckling har gjort att störst intresse har ägnats åt herrklädernas förändring under efterkrigstiden. Kostymen var visserligen från 1800-talet och fram till mitten av 1900-talet ett oundgängligt plagg i herrgarderoben, men det innebär inte att det manliga modet under denna period har varit statiskt eller män varit ointresserade eller opåverkade av mode.

I konstvetaren Christopher Brewards numera klassiska *The Hidden Consumer* (1999) omkullkastades denna föreställning, och sedan dess har forskningen om herrmode expanderat. Numera är det vedertaget att mode och konsumtion är betydande för att förstå historiska manlighetsideal. Brewards studie påverkade också utvecklingen av det svenska modehistoriska fältet. Det är dock inte så att herrmodet var helt förbisett dessförinnan. En svensk pionjär var konstvetaren Gunn Hasvén med avhandlingen *Den grå kostymen: Bilder av herrmodet genom 200 år* (1992). Men det är påtagligt att herrmode under 2000-talets första år rönt större intresse än tidigare.<sup>27</sup>

Sett till det modehistoriska svenska fältets storlek bedrivs idag mycket forskning om herrmode. Till exempel är den enda sessionen om modehistoria på Svenska historikermötet 2026 en dubbelsession om herrmode i ett historiskt perspektiv. En tydlig trend är att herr- och damkläder ofta undersöks var för sig. Det ger emellertid en något skev bild av mode och konsumtion som olika praktiker för män och kvinnor. Förhoppningsvis är nästa steg att ta ett mer samlat grepp kring genuskonstruktioner och moderelaterade fenomen.

26 Nicholas Hrynyk, "Strutting like a Peacock: Masculinity, Consumerism, and Men's Fashion in Toronto, 1966–1972", *Journal of Canadian Studies* 2015:3. s. 77; Jay McCauley Bowstead, *Menswear Revolution: The Transformation of Contemporary Men's Fashion*, London 2018, s. 32.

27 Se t.ex. Kekke Stadin, "Stormaktsmän: Mode, manlighet och makt", i *Iklädd identitet: Historiska studier av kropp och kläder*, Madeleine Hurd, Tom Olsson & Lisa Öberg (red.), Stockholm 2005; Lena Rangström, *Modelejon: Manligt mode, 1500-tal, 1600-tal, 1700-tal*, Stockholm 2002.

## Ett globalt mode

Idag är det ingen som skulle påstå något annat än att mode är ett globalt fenomen. Men vad gäller modehistorisk forskning är det en tanke som ofta är eftersatt. Att Frankrike, och mer specifikt Paris, tillsammans med Spanien, Italien, Storbritannien och senare USA varit hemvist för mode är en etablerad historieskrivning. Debatten om den eurocentriska historieskrivningen startade med vad som beskrivits som den globala vändningen i början av 2000-talet.<sup>28</sup> Kritiken, som intensifierats under de senaste åren, handlar bland annat om vilka delar av världen som undersöks, samt om hur historien framställs. Bland annat menar historikern Giorgio Riello att de imperialistiska föreställningarna om mode som en västerländsk företeelse bygger på tankar om Europas överlägsenhet och befästs med hjälp av påståenden om renässansens, industrialiseringens och modernitetens stora betydelse.<sup>29</sup> Riellos text publicerades för fem år sedan och visar hur ensidiga många studier av modehistoria fortfarande är.

Ett vanligt narrativ är att mode ”föddes” i de europeiska hoven, framför allt i Italien och Burgund, under 1300- och 1400-talen. Anledningen till denna datering är att det var då kläderna började växla i stil i snabbare takt. Mode, *fashion*, fanns enbart i Europa medan det i andra delar av världen fanns dräkt, *costume*.<sup>30</sup> Diskursen om att mode är ett västerländskt fenomen har färgat av sig på historieskrivningen och det har beskrivits som att mode utanför Europa möjliggjordes genom handel, kolonisation och kulturell globalisering.<sup>31</sup> Föreställningen har alltså varit att allt mode skapats i Europa och sedan spritt sig ut över resten av världen. En annan uppfattning är att mode över huvud taget inte existerat utanför Europa och USA före 1800-talet. Riello vänder sig mot denna historieskrivning och menar att mode existerat runt om i världen, som i Kina, Osmanska riket och Indien, sedan tidigmodern tid.<sup>32</sup> Föreställningen om att mode historiskt sett varit ett västerländskt fenomen härstammar från det tidiga 1900-talet. Simmel, vars teorier fortfarande är betydande, gjorde då gällande att mode enbart kan existera i moderna, avancerade civilisationer, som i väst.<sup>33</sup> Konsekvensen av ett sådant synsätt blir en skev modehistoria, som i sin mest radikala

28 Wessie Ling, Mariella Lorusso & Simona Segre Reinach, ”Critical Studies in Global Fashion”, *ZoneModa Journal*, 2019:2, s. v.

29 Giorgio Riello, ”Worlds with no Fashion? The Birth of Eurocentrism”, i *The Routledge Companion to Fashion Studies*, Eugenia Paulicelli, Veronica Manlow & Elizabeth Wissinger (red.), London 2021, s. 11.

30 Riello 2021, s. 11.

31 Ling, Lorusso & Segre Reinach 2019, s. ix.

32 Riello 2021, s. 20.

33 Riello 2021, s. 11.

form skulle innebära till exempel att japanska designers inte funnits förrän modeskapare som Kenzo Takada, Issey Miyake, Yohji Yamamoto och Rei Kawakubo gjorde entré på modescenen i Paris på 1970- och 1980-talen – något som såklart inte stämmer.

Debatten om modehistorias eurocentrism kan kopplas samman med begreppet och fenomenet kulturell appropriering som använts flitigt de senaste åren, såväl i offentliga debatter som i forskning om litteratur, konst, musik och mode. I modehistoriska studier har begreppet använts just för att förklara hur historia har skrivits och tolkats ur ett västerländskt perspektiv, vilket fått som konsekvens att textila tekniker, design och vissa plaggs ursprungliga symbolik dolts. Modehistoriker har till exempel varit så upptagna av att upphöja europeiska designers att sådana aktörer som Paul Poiret, som tidigt under 1900-talet inspirerades av japanska kimonos, hyllats för sin uppfinningsrikedom samtidigt som lite intresse ägnats åt designens ursprung.<sup>34</sup> Omtolkningar av historiska skeenden och dominerande teorier behövs därför fortfarande för att vi ska få en förståelse för att mode inte blev globalt först under 1900-talet utan betydligt tidigare.

### Vart är vi på väg?

Även om den svenska modehistoriska forskningen idag är mer omfattande och expanderande än tidigare är det fortfarande ett sårbart fält. Det handlar delvis om återväxten bland yngre forskare där chanserna till doktorandtjänster är få. Till exempel är det enbart vid Stockholms universitet som det finns en forskarutbildning i modevetenskap. Modehistoria på grundnivå kan studeras inom modevetenskapliga utbildningar i Lund och Stockholm, liksom på en kurs vid Göteborgs universitet. I övrigt beror det på om historievetenskapliga lärare själva inkluderar modehistorisk litteratur eller modehistoriska perspektiv i sin undervisning. Ämnet är med andra ord även litet i undervisningen. Även om de modehistoriska kurserna i högre grad skulle kunna ha ett globalt perspektiv är det också ett problem att det är svårt att undervisa om svensk modehistoria eftersom det fortfarande finns relativt få studier.

Som forskare är det både en lyx och ett hinder att stora delar av ett historiskt fenomen är utforskat. Möjligheterna är många men samtidigt finns svårigheter att dra långa linjer och att identifiera brytpunkter och följa utvecklingar. Det finns inte heller några svenska modehistoriska översiktsverk. För att stärka den svenska modehistoriska forskningen borde det nationella nätverket utökas och fler internationella, inte minst nordiska, samarbeten

34 Ling, Lorusso & Segre Reinach 2019, s. vii.

påbörjas. Om modehistoria är ett litet fält i Sverige är det nämligen ännu mindre i övriga nordiska länder. I början av 2010-talet bedrevs ett större projekt med namnet *Fashioning the Early Modern: Creativity and Innovation in Europe, 1500–1800*, som samlade svenska och danska forskare. Som ett resultat gavs en antologi ut med perspektiv på mode i Norden i tidigmodern tid.<sup>35</sup> Sedan dess har inga större samarbeten eller projekt ägt rum. Sammantaget kan det svenska såväl som det nordiska modehistoriska fältet just nu beskrivas som ”öar” av forskning. För att minska sårbarheten behöver vi arbeta för att bygga broar mellan öarna.

## Summary

### Swedish Fashion History Today

The field of Swedish fashion history is expanding more than ever before, but it remains a small and vulnerable environment. Few researchers devote themselves to fashion history as their main area of expertise. Fashion history is a relatively new field of research with roots in ethnology, art history, and museums. Today, there is a Swedish fashion history network, but the environment needs to be strengthened with doctoral projects and more collaboration. For a long time, fashion was associated with superficiality in both everyday life and in academia. Fashion was therefore not seen as an important social phenomenon until the 1980s, when British researchers published significant studies. This also influenced the emergence of the field in Sweden. For a long time, fashion historians focused on studies of fashion in relation to constructions of femininity, while men’s clothing was overlooked. Since the end of the 2000s, this has changed, both internationally and in Sweden. Today, a great deal of research is being conducted on men’s fashion in Sweden, given the size of the field. The main criticism, however, is that fashion history research is Eurocentric, both in terms of the places studied and the narrative of fashion’s development. For a long time, the idea that fashion only existed in the Western world has characterized research. This has been debated since ”the global turn”, and has resulted in a broadening of the field of fashion history.

*Keywords:* Fashion History, Dress History, Gender, Global Fashion History, The Male Renunciation, Sweden

35 Tove Engelhardt Mathiassen, Marie-Louise Nosch, Maj Ringgaard, Kirsten Toftegaard & Mikkel Venborg Pedersen (red.), *Fashionable Encounters: Perspectives and Trends in Textile and Dress in the Early Modern Nordic World*, Oxford 2014.